

BUZEȘTII, FAMILIE BOIEREASCĂ REPREZENTATIVĂ PENTRU GORJ, OLTENIA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ

Conf. Univ. Dr. Nicolae Mischie

O dată cu declanșarea procesului de diferențiere socială în cadrul obștilor sătești, unii dintre membrii acestora au devenit mai „mari” fie pentru că dețineau mai multe pământuri, fie pentru că s-au dovedit a fi mai harnici, mai dispuși a munci mari suprafețe de pământuri, obținând astfel cantități mari de produse agricole, un număr mai mare de vite, prin vinderea cărora acumulând bogății, mari suprafețe de teren, cirezi de vite, subordonându-și astfel locuitorii care lucrau pe moșiile lor. Devenind conducători de sațe, de obști, ei, prin avuția acumulată, vor deveni principalul sprijin al cnezilor și voievozilor în lupta acestora pentru formarea statelor feudale românești independente. Ei se vor găsi alături de Litovoi și fratele său Bărbat, în condițiile consolidării voievodatului său, dar și în sprijinul Basarabilor, în procesul de constituire a statului feudal independent Țara Românească, bucurându-se de privilegii din partea acestora, ocupând numeroase dregătorii, făcând parte din Sfatul domnesc.

Satele din Subcarpații Gorjului, fiind mai populate și în general libere, au permis ridicarea în această zonă a unor familii boierești, precum: BUZEȘTII, BENGESHTII, BRĂILOII, PÂRÂIENII, BÂLTENII,

MĂLDĂREȘTII, CORBENII, MONGEȘTII, BIBEȘTII, ȘTIRBEII, și SĂVOII etc., pe care îi regăsim în documentele din secolele XIV-XIX.

Boierii, adică stăpânii de moșii și după cum precizează Nicolae Iorga, „odată cu aceștia și stăpânii de sate”¹ erau cei care aveau accesul la poziția dominantă în stat prin intermediul dregătoriilor. În fapt, statul și aparatul de stat se afla sub controlul stăpânilor de moșii, domnul fiind și el unul dintre aceștia.

De regulă, în raportul stăpânire de moșie-dregătorie, primul termen avea caracter de factor determinant. La înlăturarea din dregătorie, dregătorii nu pierdeau calitatea de boier. Desigur că au existat și boieri care nu au deținut neapărat dregătorii, este vorba de așa zisa categorie a celor „fără dregătorie”. Spre exemplu, categoria „mazililor” a fost creată în mod special pentru a evita eliminarea din tagma boierească a acelor dintre boieri care nu mai ocupau poziții în conducerea statului. Deci orice dregătorie nu avea alt scop decât să stabilească locul familiei respective în ierarhia boierească. Cel mai lucid a precizat aceste aspecte savantul de renume mondial Nicolae Iorga, care, în numeroasele sale scrieri pe această temă, concluzionează referindu-se la relația familiilor boierești că „boierii care au avut pământ s-au păstrat în dregătorii aproape neîntrerupt”. Deci stăpânirea pământului, nu numai că deschidea accesul la poziția dominantă în stat prin intermediul dregătoriei, aceasta conferea și stabilitatea acestei poziții. Dregătoria conferea boierului posibilitatea de a obține venituri directe însemnate dar și prestigiul politico-social: „mijlocul sigur de a obține degrevări de sarcini pentru locuitorii moșiilor sale”².

În lumina acestor considerațiuni se poate înțelege mai bine goana după ocuparea de moșii prin diverse modalități: donații (răsplata pentru serviciile aduse), cumpărări, căsătorie, cotropire prin forță, înșelăciune. De aceea, mulți dintre boierii gorjeni agonisau moșii nu numai în județul Gorj, ci și în alte județe. Sutele de moșii ale Buzeștilor, zecile de moșii ale Brăiloilor, Bengeștilor, Bibeștilor etc. confirmă aceasta.

Cu timpul procesul de diferențiere a fost evidențiat și în interiorul

famiiliilor de boieri din Gorj ca și din întreaga Oltenie. Astfel apare categoria marilor boieri și dregători, care reprezentau clasa I-a: Buzescu, Bengescu, Brăiloiu, Brătăsanu, Obedeanu, Glogoveanu, Urdăreanu, Știrbei, pe care îi găsim nominalizați în evidențele austriece din anul 1719, evidențe care consemnează existența a 34 de familii mari boierești în Oltenia.³

Important este faptul că acești boieri reprezentau un grup restrâns dar foarte sudat și puternic prin legăturile de rudenie, manifestând o evidentă tendință de închidere. Conștienți fiind de acest lucru, care pentru viitor putea avea consecințe negative, boierimea gorjeană și cea olteană în general, cerea în repetate rânduri autorităților austriece să li se îngăduie să încheie căsătorii cu familiile boierești din Muntenia, întrucât: „noi cei care aparținem familiilor de treapta întâi, suntem în cea mai mare parte înrudiți prin sânge și căsătorii și abia dacă mai putem să ne căsătorim între noi”.⁴

În categoria a doua erau **boiernașii**, un grup mai numeros, de condiție economică mai modestă, Oltenia numărând aproximativ 200 de familii dintre care aproape 2/3 erau în Gorj și Vâlcea. În Gorj, după documentele din anul 1719, 8 familii erau mai importante.

Ce-a de-a treia categorie o reprezentau **boierii aleși**, adică cei mai instruiți dintre moșneni care, pe lângă faptul că puteau să plătească la fisc o sumă mai mare de bani, puteau îndeplini și anumite slujbe. Printre aceștia pot fi amintiți în Gorj: Bibeștii, Obedeanu, Hurezeanu, Șomănescu, Tetoianu.⁵

Mai târziu, la începutul secolului al XIX-lea, o nouă Arhondologie a Olteniei, pentru anii 1820-1830, numărul familiilor și rangurilor boierești crește apărând în rândul celor 35 de familii, nume noi, precum: Biv. vel Stolnic Barbu Vișoreanu, Biv. vel stolnic Constantin Brăiloiu, Sărdar Dumitrache Zătreanu, Serdar Constantin Bâlțeanu.

Medelniceri: Ioan Sefendache, Simion Peștinaru, Zamfirache Bâlțeanu, Grigore Bâlțeanu, Constantin Măldărescu;

Slugeri: Dumitrache Urdăreanu și Barbu Găvănescu;

Pitari: Dumitrache Măldărescu, Stanciu Sisești, Grigore Călinescu;

Șătrari: Chiriță Corbeanu, Grigore Săftoiu, Drăghici Bălăcescu;

Vtorii logofăt: Constantin Broșteanu și Zamfir Bălăcescu;

Vtorii vistier: Barbu Bibescu, Șerban Magheru, Lăudat Frumușanu, Ion Magheru;

Tretii logofăt: Constantin Săulescu, Grigore Cepleanu, Ștefan Romanescu, Constantin Frumușanu, Matei Gărdescu etc.;

Tretii vistier: Nistor Măldărescu;

Biv. polcovnic: Ioan Fedely, Ioan Pârâianu și Stoian Pârâianu;

Se impune o precizare expresă, începând cu secolul al XVI-lea, orașul Craiova se dezvoltă ca centru regional, aici situându-și reședința și Bănia Craiovei. În fruntea acesteia s-au situat de nenumărate ori și boieri din Gorj, care au și început să se stabilească la Craiova, construindu-și case, biserici, fără a-și vinde moșiile din Gorj. Așa se explică faptul că multe familii boierești din Gorj se găsesc înregistrate la Craiova, județul Dolj. Amintim printre acestea: Căminarii Constantin Buzescu, Ștefan Bibescu și Barbu Știrbei;

Logofeții din Țara de Jos: Dumitrache Bibescu și Dumitrache Broșteanu;

Biv. vel logofăt de Țara de Jos: Cornea Brăiloiu;

Dvornic: Dumitrache Bibescu,

Paharnic: Gheorghe Bengescu, Nicolae Brăiloiu;

Stolnici: Constantin Brăiloiu și Constantin Zătreanu;

Serdar: Titu Bengescu, Grigore Bengescu;

Medelnicer: Petrache Poenaru;

Sluger: Ion Sâmboteanu etc.⁶

Întrucât viața a adus permanent schimbări în societate, au intervenit schimbări și în rândul familiilor boierești din Gorj. Unele familii s-au dezvoltat și întărit ajungând să aibă în mâinile lor, pe lângă moșiile cu sate, puterea, începând cu domnia, Sfatul țării (Divanul), administrația locală. Alte familii au durat câte 2-3 generații, membrii acestora decăzând

datorită fărâmițării proprietății și odată cu dispariția urmașilor în linie bărbătească s-au dizolvat în rândul societății rămânând doar amintiri despre trecutul lor. În scurgerea timpului a rămas același și acolo unde a fost, indiferent de hotărnicia lui, de trecerea lui de la unii la alții. Au dispărut proprietarii și truditorii pământului, au dispărut casele, conacele și unele biserici și clădiri ridicate de familiile boierești, au apărut între timp cercetătorii istoriei care au încercat și încearcă să se ocupe de studierea acestor probleme, publicând lucrări de mai mică sau de mai mare importanță și întindere. Importante contribuții la cunoașterea acestor fenomene și-au adus prin lucrările lor fundamentale, personalități precum: A.D. Xenopol, Dimitrie Onciu, Nicolae Iorga, Constantin Giurescu și Constantin C. Giurescu, Gheorghe Brătianu și mulți alții.

Pentru județul Gorj, Alexandru Ștefulescu rămâne cea mai proeminentă personalitate, lăsându-ne lucrări fundamentale,⁷ precum „Gorjul istoric și pitoresc” sau adevărate imnuri de salvă la adresa boierimii gorjene, precum scria în anul 1901 în ziarul „Amicul poporului”: vitejia și pietatea sunt caracteristica fundamentală a vieții boierimii române. Boierimea română. În timp de război, își jertfea viața pe altarul apărării patriei și credinței și apoi înălța altare de mulțumire Dumnezeu. Atotputernic, pentru izbânzile câștigate, care altare sunt atât ale națiunii și credinței românilor. Gorjului i-a fost dat să fie în toate timpurile izvor de fapte și virtuți generoase în vechea țară a Jiului - țara de baștină a Basarabilor - și n-a uitat și nu va uita niciodată că el este sâmburele Olteniei”.⁸

Aceleași aprecieri frumoase asupra boierimii gorjene, avea să le facă Ștefulescu și în anul 1910, consemnând cu mândrie în „Calendarul Gorjului”.

În Gorj a trăit o intensă aristocrație, o boierime mare, înzestrată cu vitejia inimii, cu minte înaltă, cu suflet curat și plin de sinceră pietate către Dumnezeu. Această boierime era oțelită din fragedă copilărie în lupta pentru apărarea și păstrarea neștirbită a vetrei strămoșești și a

credinței. Ea a înălțat în cele mai frumoase poziții pitorești în Gorj, mănăstiri, schituri și biserici, monumente de pietate și cultură... Prin aceste monumente boierimea română s-a legat de pământul țării pe veșnicie.

Ori încotro ne-am întoarce privirile în Gorj, vedem urmele aceste aristocrații strălucite, în unele cazuri prin naștere, dar în general prin fapte mărețe.⁹

Studierea unilaterală a istoriei românilor, mai ales în ce-a de-a doua jumătate a secolul al XX-lea, lipsa unei istoriografii care să reliefeze adevărul istoric, ne determină să aducem în actualitate cunoașterea evoluției familiilor boierești din Gorj, cunoașterea rolului acestora în dezvoltarea economică, socială și politică a acestei zone și scăparea lor de odioasa anatemă comunistă - clasa exploatoare.

Tocmai de aceea am considerat necesar că prezentarea în acest studiu a familiei Buzeștilor ar semnifica nu numai cunoașterea acțiunilor familiilor boierești din Gorj ci și a modului în care s-au implicat acestea în rezolvarea problemelor cu care se confrunta Țara Românească în acele îndepărtate vremuri.

Sunt puțini cercetători care s-au ocupat de trecutul Buzeștilor. La sfârșitul secolul al XIX-lea, sintetizând informațiile ce se cunoșteau despre Buzești ca și despre alte familii boierești românești,¹⁰ Octav-George Lecca consacra familiei Buzescu 5 pagini. Lui îi aparține aprecierea că originea lor se leagă de Basarabi înainte de secolul al XV-lea, că moșia de baștină a acestora a fost „moșia Drăgoești¹¹ cu 45 alte trupuri de moșii”. Tot el amintește că pe la 1518 era mare ban Vlad Buzescu.

George D. Florescu în lucrarea sa *Divanele domnești din Muntenia*¹² vorbește de un Cârștian, mare vornic, un boier mare a lui Vlad Călugăru (1482-1496), care devine unul din sfetnicii de frunte ai acestui domn, rămânând mult în aceeași funcție, ba de multe ori și fără dregătorie, atât sub Radu cel Mare (1496-1509) cât și sub urmașii săi în Sfatul Țării Românești.

I.C. Filitti îl identifica și el ca primul boier din neamul Buzeștilor.

După alte surse ar reieși că este strămoșul unui neam de boieri, zis „ot Stănțești” poate chiar descendenți, prin femei, din acest bătrân Buzescu. Nicolae Stoicescu, în lucrarea sa,¹³ nu amintește despre astfel de relații familiale.

După Alexandru Ștefulescu și alții, bunicul Buzeștilor a fost Vlad, fost mare ban. Acesta pare să fi fost unul dintre cei mai vestiți proprietari cunoscuți în Târgu - Jiu. El a avut, pe lângă moșia Drăgoești și satul Crucea pe care l-a primit de la domn în 1518 pentru că și-a vărsat sângele pentru țară.

Vlad Banul a avut ca urmaș pe fiu său Radu Buzescu, armaș. Acesta s-a căsătorit cu Maria, fiică a logofătului Giura și urmașă a lui Mogoș Banul, care a trăit la începutul veacului al XVI-lea. Ei au avut ca urmași pe cei trei frați vestiți: Preda Banul, Radu Clucerul și Stroe Stolnic.

Bunicul celor trei frați, Vlad Banul, a trecut din Gorj în Romanai, unde, în timpul lui Neagoe Basarab (1512-1521), a pus temelia mănăstirii Călușului.

Familia Buzeștilor a fost proprietară în Tg-Jiu prin secolele XV-XVI; avea case în capătul dinspre nord-vest al orașului, pe locul unde se afla cătunul Polata,¹⁴ astfel de denumire existând și astăzi. Ea nu mai figurează însă în nomenclatorul de localități ci numai în memoria localnicilor.

Dacă Polata este dată ca localitate în care și-a avut curtea familia Buzești, apoi este știut că a existat în Gorj și un sat numit Buzești. Cunoaștem acestea din mai multe documente în care este amintit. Astfel, Alexandru Coconul, printr-un act din 13 ianuarie 1625, întărește stăpânire popii Stanislav și fraților săi peste ocine, în Buzești.¹⁵ Vasile Cărbăbiș îl socotește satul de origine al mării și puternicei familii a fraților Buzești: Stroe, Preda și Radu.¹⁶ La 20 martie (7134) 1626, același domn, Alexandru Vodă, confirma lui Radu, Voicu și alții din Săcel, stăpânirea unor pământuri în Săcel, Buzești și Purcăreț: „... și iar a cumpărat Voicu singur moșie în Buzești însă partea lui Tatomir toată, fiul lui Oană dintr-

un tei al treilea loc și din pădure și din apă și plaiu de vie și din vad de moară și din siliștea satului de pretutindeni oricât se va alege de la Tatomir fiul lui Oană din Buzești".¹⁷

În anul (7145) 1627 mai 10, Alexandru Vodă confirma lui Marcu Postelnicul din satul Curte și cu fiii lui, stăpânirea peste jumătate din moara pe Jiu a lui Stanciu Alexe și Chiriac, fiul lui Cârstea. Se amintește în document că această moară a fost făcută de Cârstea și de fratele său Buză, unchiul lui Marcu Postelnicul.¹⁸

Toate cele trei documente, în cuprinsul lor amintesc de satul Buzești. Cel de-al treilea document pomenește câteva lucruri care trebuie analizate: a) partea din moara ce se vindea era a lui Stanciu, Alexe și Chiriac, fii lui Cârstea; b) Marcu Postelnicul căruia îi era confirmată cumpărarea era din satul Curte. Un astfel de sat este amintit de mai multe documente. În secolele al XV-lea și al XVI-lea este cunoscut și sub numele de Curtea lui Vâlcă. Prima atestare este în actul din 18 aprilie 1485, se amintește de un „Sușman de la Curte”. Într-un act din 28 iunie 1489 aflăm de satul Curtișoara. În secolele al XV-lea și al XVI-lea este cunoscut sub numele de Curtea lui Vâlcă. Pornind de la aceste considerente și altele, unii istorici au folosit denumirea de Curtișoara. Din secolul al XVIII-lea îl găsim în documente numai sub numele de Curtișoara, așa cum este și astăzi.¹⁹

Se mai amintește în documentul din 1627 că această moară a fost făcută de Cârstea și de fratele său Buză, unchiul lui Marcu Postelnicul. Dealtfel, numele de Buză, Buzea era pomenit și în familia Buzești. Tatăl fraților Buzești a fost mare armaș, Radu Buză sau Radu al lui Buzea.

Nedumerirea cititorului este aceea că familia Buzescu, adică bunicul Vlad Banul și tatăl lor, armașul Radu Buzea își aveau casele (culele) inexpugnabile sau „casele bolovănite” în capătul dinspre nord-vest al orașului, pe locul unde se află și astăzi cătunul Polata. Ei au purtat numele de Buzescu, sau cel puțin prin transformare din Buză, Buzea în Buzescu, familia lor, încă bunicul Vlad s-a dus în Romanați, în

localitatea Călui, unde a construit o biserică, localitate ce va rămâne multă vreme „sălașul” familiei, numindu-se Cepturoaia.

Astfel, este posibil ca satul Buzești care este ceva mai departe de Târgu-Jiu, să fi existat mai înainte: este posibil ca unul din locuitorii săi care eventual a fost conducătorul satului, dispunând de o situație materială mai bună, să fi părăsit satul și să-și fi făcut casă mai aproape de Jiu, adică acolo unde se găseau în secolul al XV-lea „casele bolovănite”, deci o curte boierească cu case de piatră și cu beciuri. Cei care au construit și locuit aceste case ce se deosebeau de cele ale satelor, ajungând deci la o situație materială bună, de ce au părăsit localitatea mutându-se la Călui? Nu au rupt însă legătura cu această localitate, ba dimpotrivă, vor cumpăra moșia Târgu-Jiu încă înainte de a deveni târg, atunci când era o localitate ca oricare, pe moșia căreia lucrau săteni avându-și fiecare gospodăria lui. Și această localitate se va dezvolta, va deveni târg, va deveni capitala districtului, respectiv a județului Gorj, atunci când această formațiune teritorială se va concretiza ca județ.

Buzeștii vor continua să rămână un sat oarecare, o localitate care în deceniul patru al secolului al XIX-lea avea 72 de gospodării,²⁰ iar în 1864 va intra în componența noii comune Turbați, formată din satele Turbați și Buzești, ce vor avea împreună 180 de case, cu 160 de familii și două biserici.²¹

Rămân astfel probleme ce își așteaptă încă rezolvarea. Poate că se vor găsi cercetători care să se ocupe mai intens cu cercetarea, lămurirea și publicarea problemelor nelămurite încă. Poate că se vor găsi și bani ca să se facă săpături, care să mai aducă la suprafață mărturii din arhivele arheologice ascunse încă de pământ în timpul veacurilor.

Alexandru Ștefulescu, cu datele pe care le avea la dispoziție, putea să afirme la începutul secolului al XX-lea că „pe malul stâng al Șușiței, sub colina Polata, se aflau niște vechi ruine de piatră în pământ, cu niște beciuri, în număr de 4”. Numele de Polata înseamnă în slavonește

„palat”, casă mare și a rămas acest nume, Polata, ca un ecou al caselor boierești din vechime. Rămășițele de ziduri de piatră de pe malul stâng al Șușiței (pe care, cu siguranță, Alexandru Ștefulescu le-a mai putut vedea), denotă mari gospodării ale familiilor boierești, care au trăit aici și cărora poporul le zice și azi „Bănie”.²²

Deci, în concepția lui Ștefulescu era faptul că aici au trăit *familii boierești*, nu numai familia Buzescu.

Pe malul drept al Șușiței se ridica dealul Corbeni-Bârsești. În vechime Corbeni se zicea Corbi. Aici, în Corbeni, Stroe Buzescu și-a găsit soție, pe Sima, fiica popii Gheorghe.

În apropiere de dealul Târgului se aflau întinse vii ale Buzeștilor. Pe apa Jiului și a Șușiței se găseau vaduri de moară.

Înainte de 1407, unii din cei mai vechi boieri din Târgu-Jiu au dat mănăstirii Tismana un loc pe marginea Jiului, unde Tismana a făcut mori, ce existau și pe la 1601. Ele erau așezate pe un braț al Jiului care curgea pe locul unde se află acum bulevardul C.A. Rosetti - scria Ștefulescu la 1910²³ - și unde se aflau, pe la 1604, morile Buzeștilor. Mori în această zonă s-au construit multe în cursul veacurilor, ele fiind vestite până la al doilea război mondial.

La toate aceste condițiuni ce au favorizat așezarea unor oameni mai înstăriți se adaugă poziția de cale de legătură peste munți în această parte a Olteniei și prin Petroșani cu Transilvania.

Despre posedarea moșiei Târgu Jiului, de către familia Buzeștilor, din timpuri vechi, aflăm într-un document de la Radu Voievod, din 29 iunie 1604 (7112)²⁴ când descrie în cuprinsul documentului marile servicii făcute de frații Buzești domniei: „Dă domnia mea această poruncă a domniei mele lu jupân Radu clucerul și jupân Preda mare ban²⁵ și fiilor lor câți Dumnezeu le va da ca să le fie lor Târgu-Jiu tot și cu tot hotarul din câmp și din pădure și din apă și cu mori și cu vii și cu tot venitul pentru că acest mai sus numit Târgu-Jiu este sat vechi și de moștenire de la părinții cinstiților dregători al domniei mele mai sus subscris și din moși strămoși și tot l-au stăpânit părinții lor acest sat mai sus numit

care se numește acum Târgu-Jiu (recunoscut de) toți domnii vechi”.

Dar, cum s-a petrecut în tot cursul istoriei, unii domni au avut din rândul boierilor și pe unii care nu le erau agreabili, așa s-a întâmplat și cu Buzeștii care de la Mircea Ciobanu cu câțiva n-au fost în relații bune, de multe ori găsindu-și refugiul în Transilvania. Mircea Ciobanu „a făcut satul Buzești bazar care astăzi se numește Târgu-Jiu”.

Astfel de situații s-au petrecut și în timpul altor domnii. Dar domnia lui Mihai Viteazul și a lui Radu Șerban a fost mult sprijinită de frații Buzești. Documentul citat mai sus evidențiază faptele de arme dar și diplomatice pe care Buzeștii le-au făcut domnului, fapt pentru care „a dat și domnia mea cinstiților dregători ai domniei mele, jupân Radu Clucer și lui jupân Preda mare ban, ca să le fie mai sus numitul Târgu-Jiu de ocină și ohabă, lor și familiilor și nepoților și strănepoților și de nimeni neclintiți, după porunca domniei mele...”.²⁶

În vara și toamna anului 1600, marele domn al Românilor a avut parte de atacuri ale coaliției puterilor potrivnice lui, nobilii unguri sprijiniți de adversarii lui din rândul imperialilor, în frunte cu generalul Basta; polonii cu Movileștii lor, înțeleși cu turcii și aceștia din urmă înțeleși cu tătarii. Primul insucces la Gurăslău și în timp ce Mihai cu oăstrea lui încerca să facă față dușmanilor săi austro-ungari, din Moldova îi venea vestea că aceasta este pierdută și că leșii înaintau să-i cuprindă țara lui de baștină și să pună domn pe Simion Movilă. La 13 octombrie 1600 întâmpină pe năvălitori între Buzău și Ploiești, dar dându-și seama de superioritatea inamicului s-a retras cu mica lui oaste într-un loc mai bun, pe apa Teleajenului. În ziua de 20 octombrie, oastea lui Zamoyski și Movilă, cu treizeci de mii de poloni și zece mii de moldoveni au dat peste cap mica oaste a lui Mihai care s-a retras, pentru ca peste o lună să se întâlnească cu domnul așezat de leși în scaunul lui de la Târgoviște, cu Simion Movilă. „Și în cele dintâi rânduri avu durerea de a vedea, îndreptându-și arma asupra-i, pe vechii și scumpii lui tovarăși de vitejie, pe frații Radu și Stroe Buzescu. Pe frații Buzescu care aveau 128 de moșii în țară și în care el nu mai avea nimic, nici măcar dragostea boierilor, cărora le

jertfise ocina, brațele și cele mai sfinte drepturi ale țăranilor”.²⁷

Buzeștii au fost o familie bogată având în stăpânire mai multe moșii, nu numai în Gorj, ci și în Romanați, Mehedinți, Argeș, Vâlcea și chiar în Ilfov. Pe lângă cele moștenite, cele primite prin căsătorie, au mai și cumpărat, au mai luat și cu forța așa cum au făcut și alții, izgonind pe săteni de pe pământul lor, transformându-i pe țărani în rumâni, pe țăranii care neavând cu ce să-și plătească obligațiile către domnie, se duceau la boier și-i dădea o moșie pe un pumn de aspri, cu care să-și satisfacă nevoile bănești.²⁸

Pentru a ilustra cele arătate vom exemplifica doar cu câteva:

Prin secolul al XVI-lea, Dobrița din Gorj era proprietatea postelnicului Calotă din Cocărești de la care a cumpărat-o Radu Clucerul Buzescu (tatăl celor trei frați Buzescu).

Într-un document din 27 mai 1596 (7104), domnul: întârea fraților Buzești satul Plenița: „Pentru aceasta, am dat domnia mea numiților mai sus dregătorilor domniei mele jupân Radu vel Clucer, jupân Preda vel Postelnic, Stroe vel Stolnic pentru ca să le fie lor satul Plenița tot cu tot hotarul moșiei de moștenire și ohabnică, lor și femeilor lor, nepoților și strănepoților și de aseînenea neclintit peste zisa domniei mele”.²⁹

Acelorași frați de dădea la 3 iunie 1596 (7104) satele Turcinești, Berbești, Gropșani, Săcueni, Braniștea.³⁰

La 1612, Radu Vodă Mihnea confirmă jupânesei Sima, văduva lui Stroe Buzescu stăpânirea satului Codreni-Ilfov, cumpărat de la Calotă Banul.

La 10 iunie 1656 (7164) Constantin Șerban confirmă jupânesei Elena, soția Banului Radu Buzescu și fiului ei Mateiaș Postelnicul, stăpânire peste Dobrița: „Și iarăși să le fie lor satul Dobrița, județul Gorj, cu toate hotarele și cu toți vecinii și cu vii pentru că l-a cumpărat pan Radu Clucerul Buzescu de la Calotă Postelnic din Cocorăști și de la jupânița Vlădaia cu 80.000 așpii de argint”.

În cursul timpului, Dobrița a aparținut Buzeștilor, Cantacuzinilor, Bengeștilor, Sâmbotenilor, Oteteleștenilor și Culcerilor.

Prin hrisovul lui Radu Șerban Vodă din 29 iunie 1604 (7112) se confirmă lui Radu Buzescu Clucerul și lui Preda marele ban, fratele lui Radu și Stroe, stăpânire peste Târgu-Jiu „bătrâna și dreapta moștenire a lor din moși-strămoși”.

Moșia Târgu -Jiului le fusese confiscată și acum era reconfirmată „cinstiților boieri și întâi consilieri ai Domniei Mele, jupân Radu Clucerul, jupân Preda marele Ban și fiii lor câți Dumnezeu le va da pentru ca să le fie lor Târgu -Jiului tot și toate hotarele din câmp și din pădure și din apă și cu morile și cu viile și cu veniturile pentru că acest mai sus Târgu-Jiului a fost bătrân și de moștenire sat de la părinții cinstiților dregători”.³¹

Prin hrisovul din 10 mai 1654, numit hrisovul cel mare al Buzeștilor, Constantin Basarab întărea stăpânirea pe cele 128 de moșii.

În hrisovul lui Constantin Vodă din 10 iunie 1654 (7164) dat jupânesei Elena Băneasa a jupânului Radu Buzescu Banul și fiul ei Mateiaș Postelnicu se menționează Poiana: „tot satul cu toate hotarele și cu toți vecinii pentru că au făcut schimb Buzeștii cu călugării de la Sfânta Mănăstire din Stănești și au dat Sfintei Mănăstiri satul Poiana”.³²

La 10 iunie 1656, Constantin Vodă confirma stăpânirea jupânesei Elena Băneasa, soția lui Radu Buzescu și fiului lor, peste Arcani „cu toate hotarele și cu toți vecinii pentru că jumătate de sat este moștenire și altă jumătate este cumpărată”.

Tot la acea dată Constantin Vodă confirma jupânesei Elena Băneasa și fiului ei, stăpânire în Stănești.³³

În 1612-1613 Radu Vodă Mihnea confirma jupânesei Sima, văduva lui Stroe Buzescu stăpânirea satului Codreni-Ilfov, cumpărat de la Calotă Banul.

Buzeștii au stăpânit și moșia Drăgoești, cu 45 de trupuri, Predești din Mehedinți, Strejești din Romanați și alte moșii de la Mihai Viteazul.

Radu Buzescu clucerul a cumpărat de la Radu Șerban satul Runcu dar numai o parte. O altă parte a dat-o de zestre fiicei sale, domnița Elena. Constantin Cantacuzino, ginerele lui Radu Vodă Șerban, era fratele doamnei Teodosia, mama lui Mihai Viteazul.³⁴

Constantin Vodă Șerban confirma jupânesei Elena și Banului Radu Buzescu și fiului lor Mateiaș Postelnicu, stăpânirea în Runcu prin hrisovul său din 10 iunie 1656 (7165): „și iarăși să le fie lor satul Runc, județul Gorj, tot satul și cu toate hotarale și cu toți rumânii, pentru că le-a cumpărat pan Radu Clucer Buzescul 4 delnițe de la 4 cnezi (proprietari), anume popa Ion și Bran cu frații săi, iar din sat de la Runc și o delniță pe câte 800 asprii, prețul asprii 3.200”.³⁵

Cât de bogată era familia Buzești, mai ales în secolele al XVI-XVII-lea, nu se știe cu exactitate. Unele informații se referă la numărul de moșii. În Hrisovul cel mare al Buzeștilor, din 10 mai 1654, Constantin Basarab întărește Buzeștilor stăpânire peste 128 de moșii. Un urmaș al familiei Buzești³⁶ care în secolul al XX-lea s-a ocupat cu strângerea, publicarea sau republicarea unor documente ce conțineau informații despre Buzești, analizându-le, scria, parcă cu părere de rău, preluând o informație de la N. Iorga³⁷: „S-a coborât pe încetul în uitare și sărăcie acest neam care avea odată în mâinile sale o avere de peste 300 de moșii”.³⁸ Dacă o apreciere despre numărul moșiilor avem, deși inexactă, nu se știe câte sate erau pe aceste moșii, ce număr de săteni era prin aceste sate, unde aveau case sau conace, ce număr de animale aveau, negoțul pe care îl făceau și cu cine.

Datorită situației lor materiale foarte bună, respectului și supunerii față de domn, dar și cu legăturile de rudenie cu unii domni, frații Buzescu au ocupat funcții înalte în stat și s-au bucurat de încrederea domnului. Vlad Buzescu, bunicul fraților Buzești, a fost în 1518 mare ban; Radu, tatăl lor, a fost armaș. Stroe Buzescu a fost stolnic, Preda Buzescu a fost spătar și între 1602-1611 a fost ban iar Radu Buzescu a fost și el ban între 1628-1633, precum și Teodosie între 1637-1651 și Barbu între 1661-1662.³⁹

Despre Radu Buzescu Ban, fiul lui Radu Buzescu, se știe că a murit în 13 mai 1647 fiind îngropat în biserica din Strejești, iar mai târziu a fost deshumat de soția sa Elena și adus la biserica din Căluu.⁴⁰

Stroe Buzescu a fost căsătorit cu o aristocrată distinsă, cu Sima,

fiica popii Gheorghe din Corbi (Corbeni-Bârsești) tot din Gorj, nepoata lui Dobromir, care și ea a avut pământ.

Frații Buzești se înrudeau și cu celebrul Mogoș Banul, fondatorul Stăneștilor de Vâlcea.

Ca și alte familii boierești și familia Buzescu a fost uneori în relații de adversitate cu unii domni. În timpul lui Mircea Vodă Ciobanul (1545-1553; 1558-1559) Buzeștii au pibegit prin Ardeal de frica acestuia, iar moșia lor - Târgu-Jiu - a fost confiscată și luată pe seama domniei, ca a unor trădători.⁴¹

Astfel de situații au mai fost. Ele însă au fost revăzute și îndreptate de alți domni, care au reconfirmat moșiile Buzeștilor.

Faima familiei Buzescu a ajuns la mare înălțime la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, mai ales prin cei trei frați Buzescu. Din tinerețea lor se cunosc puține fapte. Dar din momentul când au ajuns să ocupe funcții și să lupte pentru apărarea țării, documentele au consemnat faptele lor. Am arătat în altă parte faptele lui Stroe Buzescu.⁴² Reamintim că într-un hrisov din 29 iulie 1604 de la Radu Șerban se arătau toate strălucite ale lui Stroe Buzescu, iar piatra tombală din Stăneștii de Vâlcea unde a fost înmormântat, reamintea generațiilor următoare că el a fost stolnic la Mihai Vodă și a fost la toate războaiele dimpreună cu domnul său, ca o slugă credincioasă a domnului său.⁴³

Preda Buzescu, mare ban, a fost fratele mai mare dintre cei trei frați. Născut înainte de jumătatea secolului al XVI-lea, a murit în 1612, în urma fraților săi. A fost căsătorit cu Cătălina, fiica lui Andrei Vistiernicul. A ocupat următoarele dregătorii: între 1575 februarie 12 și 1581 iunie 5, fără titlu; 1585 iunie 28 - 1587 mai 4, paharnic; 1588-1593, spătar. Mihai Viteazul l-a făcut mare postelnic în perioada 1594 octombrie 4 - 1599, postelnic în 1601, Mare Ban al Craiovei 1602-1608.

Împreună cu fratele său Stroe, a salvat de la moarte pe Mihai Viteazul în luptele de la Vidin (septembrie 1598) în care „multă bărbăție arătară Buzeștii”⁴⁴. În 1599 au semnat tratatul cu Andrei Bathory. După

cucerirea Moldovei a fost trimis cu Marcu Vodă la Iași, pe care Mihai Viteazul vroia să-l pună domn (vara anului 1600), fiind silit însă de poloni să se retragă.

De obicei când Mihai pleca în expediții, Preda era lăsat să administreze țara în lipsa domnului.

În octombrie 1600 era cerut de nobilii maghiari revoltați contra lui Mihai Viteazul, ca ostatic, alături de alți boieri de frunte.

A luptat împotriva oștilor turcești (1600).

Împreună cu frații săi a jucat un rol de seamă în izgonirea lui Simion Movilă (1602) și alegerea ca domn a lui Șerban Vodă care l-a făcut Mare Ban (1602-1608).

Pe când bandele tătare pustiau țara sub Radu Șerban, s-au dat mai multe lupte la care au participat și Buzeștii. Împreună cu frații săi a fost „Vlastelini” și prim-sfetnic al lui Radu Șerban care l-a trimis cu solie la imperiali.

Preda Buzescu a murit înainte de 20 august 1608. A avut un fiu Barbu și o fiică Maria sau Mara, căsătorită cu Teodosie Corbeanu, ban care s-a numit și Bengescu din Cepturoaia; a slujit un secol sub Matei Basarab.

La rândul lui, Teodosie Corbeanu a avut ca urmași: Preda postelnic și spătar care și-a vândut averea; Caplea căsătorită cu Paraschiv Cocărescu, postelnic din Cepturoaia (urmașii săi au adoptat numele de Buzescu); Gherghina, căsătorită cu Barbu Cuparul; Alexandra, căsătorită cu Drăghici (din Fălcoi) mare sluger; Anca, căsătorită cu Stan vornic.⁴⁵

După moartea lui Preda Buzescu, în vremea domniei lui Radu Mihnea, soția și fiica sa au avut greutăți și nevoi pentru datoria lui Preda Banul și pentru impozitul pe care l-au pus domnii, trebuind să vândă din sate”.

Buzescu Radu (Radu Buză din Cepturoaia), fiul lui Radu a lui Buzea, mare armaș, frate cu Preda și Stroe Buzescu, fost mare spătar, căsătorit cu Stanca, fiica Velicăi Boldescu și apoi cu Preda, fiica lui

Mihalcea Caragea, banul. Rudă cu Mihai Viteazul și cu Radu Șerban.

În timpul domniilor lui Petru cel Tânăr, Alexandru Mihnea și Mihnea Turcitul, Radu Buzescu a fost pribeag în Transilvania împreună cu frații săi. Dealtfel și tatăl său, jușan Radu Buzescu, a pribegit în timpul lui Mihnea Ciobanu. În timpul pribegiei, Mihnea Turcitul le-a luat satele. Ei s-au întors și domnul le-a restituit satele pentru care au adus „cărți de moștenire”.

Buzescu Radu a fost postelnic din februarie 1575 până în mai 1581, fără titlu; 1575 iunie 5 , comis; 1585 ianuarie 13, mare armaș; aprilie 1588 - iunie 1589, armaș; 1590 - 1592 decembrie 1, spătar; 1593 ianuarie - august, mare clucer; 1595 februarie 24 - 1601 mai 15, mare clucer; 1602 septembrie (și clucer 1602 octombrie 4 - 1610 ianuarie 20).⁴⁶

Împreună cu cei doi frați ai săi a jucat un rol foarte important în timpul domniei lui Mihai Viteazul. Ca general însemnat al lui Mihai Viteazul, a fost trimis în deosebite împrejurări să apere țara. La 1593, împreună cu banul Udrea Băleanu și cu 6.000 de oșteni ai Olteniei, a trecut în Ardeal pe la Turnu Roșu spre a întâlni pe Mihai.

La 1595, înainte de faimoasa bătălie de la Călugăreni, el merge cu Stroe înaintea hanului tătar de la Galați. În același an au fost din nou trimiși să ia Hârșova de la turci, pe când banul Mihalcea asedia Silistra.⁴⁷ A participat la luptele cu tătarii în 1594 și a fost solul lui Mihai Viteazul la Sigismund Bathory în 1594 și la împăratul Rudolf al II-lea, la Praga. A însoțit pe Mihai Viteazul la Alba-Iulia (decembrie 1596). A semnat jurământul față de împăratul Rudolf al II-lea (1598) și tratatul cu Andrei Bathory (1599). În toamna anului 1599 a condus oștile Olteniei în Transilvania împreună cu banul Udrea unde a rămas un timp fiind trimis în septembrie 1600 de Mihai Viteazul la George Basta, la Alba-Iulia. A fost mare clucer între 1600 iunie -1601 mai 15.

După înfrângerea lui Mihai Viteazul a mers cu acesta la împărat (1601). După uciderea lui Mihai Viteazul i-a înmormântat capul la mănăstirea Dealul din Târgoviște.

În martie 1602 se afla cu frații săi și cu Mârza în Transilvania de unde a trecut în Țara Românească jucând un rol de seamă în izgonirea lui Simion Movilă și la alegerea ca domn a lui Radu Șerban cu care se înrudea „fiind sprijinul principal al acestuia”. În timpul domniei acestuia cei trei frați au fost atotputernici, făcând numeroase abuzuri: „cei trei frați făceau mult rău sărăcimii și domnul nu îndrăznea să le spună nimic”.

Mare clucer fiind, a fost sol la Praga (1603) și a mers în Transilvania (1604). A fost în relații foarte bune cu Radu Șerban care-i botează fiul. Radu a ajuns mare ban. Radu Șerban îl considera vlastelin, dregător, prim-sfetnic și mai mult: „din casa Domniei Mele”.

Un frumos tablou îi făcea N. Iorga lui Radu Șerban, bazat pe informațiile ce le avea de la Marini, reprezentant al împăratului care s-a întâlnit cu Radu Buzescu în Transilvania unde venise la principele acesteia în 1594 trimis de Mihai Vodă pentru o înțelegere.

„Născut după 1550, Radu era în 1575 postelnic, un titlu mai mult de cinste; în 1592 i se zicea după moșia sa de căpetenie, după „Scaunul” neamului său și după noua dregătorie ce căpătase: „Radu Armașul de Cepturoaia”. Prin îndelungata lui petrecere într-o țară de o cultură superioară, el ajunsese a cunoaște limbi străine și meșteșugul negocierilor cu acei care le vorbea și, prin moștenirea părintească recâștigată, el era unul mării stăpânitori de țarine; căsătoria cu Stanca Boldeasca, el crescuse încă temelia de avere teritorială a oricărei ambiții politice de pe această vreme și prin dibăcia sa, comună cu a fraților săi dealtmeteralea, de a cumpăra ocinele țăranilor strânși de biruri și împresurați de datori, el ajunsese pe încetul unul din cei mai mari oameni din Țara Românească, fără să fie încă și un boier mare”.⁴⁸

La întâlnirea lui cu Marini, reprezentantul împăratului, Radu Buzescu venise ca un trimis particular și secret al lui Mihai, pentru a se înțelege cu principele Transilvaniei în vederea alianței antiotomane ce se preconiza și cu domnul Moldovei, Aron vodă. În timp de Radu era în Transilvania, fratele său Stroe era primit de Aron Vodă în aceeași problemă.

Radu Buzescu a fost căsătorit de două ori: mai întâi cu Stanca (moartă în 1599) de la care a avut trei copii și cu Preda, fiica marelui ban Mihalcea, cu care a adus și înmormântat capul lui Mihai Voievod în mănăstirea Dealul.

A murit la 10 ianuarie 1610 și a fost înmormântat la mănăstirea Călușul.

Radu Buzescu a avut trei copii: Stroe, mort de tânăr la 1689; Maria, căsătorită cu lordache Catargi și Radu din Străjești, ajuns mare ban, căruia Maria i-a lăsat multe sate și moșii.⁴⁹ A murit în 1647 în timpul lui Matei Basarab sub care fusese vel ban și boier însemnat sub domniile anterioare. A avut de soție pe Elena sau Ilinca și fiu pe Matei paharnicul. Aceasta se vede și în înscrisul său din 1646 prin care iartă de rumânie pe țăranii din Cerneți.

Stroe Buzescu Stolnicul era cel de-al treilea dintre frații Buzescu. Ilustru boier, se găsește adesea împreună cu fratele său Radu, ca de exemplu, în 1595 la Vidin, când ambii au scăpat viața voievodului înconjurat de turci, gata să-l străpungă. În lupta cu tătarii a fost rănit, rană din care i s-a tras moartea. A murit la vârsta de 70 de ani și a fost înmormântat la biserica din Stănești (Vâlcea) ctitorită de familia sa.

A fost căsătorit cu Sima, fiica lui Gheorghe din Corbi (Corbeni-Bârsești) tot din Gorj. Sima era nepoată de soră cu jupânița Vilaia sau Tomaia, soția lui Dobromir, mare ban și rudă cu doamna Stanca, deci rudă cu Mihai Viteazul. A fost comis dar mai mult fără titlu, între 1591-1593 a fost postelnic. A însoțit pe Mihai Viteazul în pribegia sa în Transilvania și la Constantinopole, de unde a fost trimis de domn înainte, ca să-i asigure tronul. Mihai Viteazul l-a făcut în 1595 mare agă. Din 1594, decembrie la 1601, iulie a fost stolnic și mare stolnic, august-octombrie 1602, alături de frații săi a participat la luptele cu turcii și tătarii din 1594-1595.

Stroe Buzescu a îndeplinit și misiuni politico-diplomatice. A fost sol la Aron Vodă, domnul Moldovei, pentru pregătirea alianței antiotomane. A fost trimis de Mihai Viteazul la Sigismund Bathory pentru a-i cere ajutor

înainte de lupta de la Călugăreni și apoi, alături de Radu Calomfirescu, în Ardeal, la Sigismund Bathory ca să-i aducă daruri din partea lui Mihai la nunta acestuia cu marea ducesă de Austria, Maria Cristina. A fost solul lui Mihai Viteazul la poloni, în 1600, împreună cu Gh. Racz.

După asasinarea lui Mihai Viteazul, datorită prestigiului și autorității de care se bucura, ar fi putut ajunge domn fiind solicitat de o solie de boieri dar a refuzat. Radu Șerban, noul domn, la a cărui înscăunare a contribuit și Stroe Buzescu, l-a trimis ambasador special la împăratul romano-german ca să-i ceară ajutor cu bani și oaste contra turcilor și tătarilor.

A murit la 2 octombrie 1602 în urma rănii căpătate în luptele cu tătarii la Ogretin din 13 septembrie 1602. A fost înmormântat la biserica din Stănești, ctitoria familiei sale. Inscripția de pe piatra de mormânt povestește faptele lui.

„Unde mândrul viteaz român prăbuși de pe cal pe însuși cumnatul hanului, campion al nației lui. Dar o rană în față sili pe învingători să alerge pentru îngrijire la Brașov unde nu i se putu mântui viața. Îl duseră într-un târziu la ctitoria lui din vechea biserică olteană de la Stănești, lângă vatra neamului lor, și acolo, sub înfățișarea luptei însăși, o inscripție pomenește toate isprăvile celei care se sfârșește apărându-și țara, dovadă de credință pentru cel mort, de căldură pentru lupta lui din partea văduvei care isprăvea această pagină de istorie, tot în românește, prin admirabilul strigăt: Și nu fu pre voia câinilor de tătari”.⁵⁰

Stroe Buzescu nu a avut urmași.

Intrarea în viața politică a fraților Buzești și a altor boieri tineri și lupta lor alături de Mihai Viteazul trebuie văzută și înțeleasă prin prisma situației interne și externe a Țării Românești. În primul rând raporturile cu Poarta. Haraciul (tributul) Țării Românești ajunsese la fabuloasa sumă de 155.000 de galbeni. Și celelalte obligații economice crescuseră proporțional. Amestecul în administrație al reprezentanților otomani - dregători și militari turci aflați pe teritoriul românesc - era tot mai directă și mai frecventă: strângeau birurile, se amestecau în administrația

centrală și locală, exercitau presiuni de tot felul și mai mult chiar, încălcau drepturi considerate tradiționale în ceea ce privește raporturile turco-române, ca de pildă interdicția de a clădi geamii.⁵¹ Era astfel aspectul unui teritoriu aflat sub ocupație militară.

Situația de fapt în care se găsea Țara Românească la venirea ca domn a lui Mihai Vodă a arătat-o marele nostru istoric Nicolae Iorga atunci când se întreba ce a îndemnat pe Mihai să înceapă răscoala împotriva turcilor la 1594, precizând desigur „și greutățile mari ale situației lui. Primit de turci, instalat de dâșii, înconjurat de o gardă turcească, fățișă sau ascunsă, păzit și de mulțimea unor creditori turci, degenerați ieniceri speculanți, care-și permiteau față de o țară fără apărare, dator față de Poartă cu toate veniturile țării sale, fiindcă datoriile domnilor izgoniți, fugari, morți, treceau asupra domnului viu și în scaun, el era silit fără îndoială să facă gestul disperării sale un act de eliberare”.⁵²

Dar mai erau și probleme ale situației interne care trebuiau să-și găsească rezolvarea. În jurul scaunului, între diferitele grupări boierești, fiecare urmând să-și impună voința, adică interesele.

Toate acestea se rășfrângeau și asupra populației care nemaiputându-și plăti tributul și celelalte obligații, se revolta ridicându-se la luptă și chiar fugea de pe moșii și chiar și din țară.

În aceste condiții, în septembrie 1593 a ajuns domn Mihai Viteazul. Era unul dintre acei oameni „noi”, fruntaș al noii boierimi. Începând de prin 1586 el urcă scara dregătoriilor: bănișor de Mehedinți, mare stolnic, mare postelnic, mare agă, locțiitor al banului Craiovei și probabil chiar ban. Era, în același timp, un boier foarte bogat, stăpânind un număr însemnat de moșii și de sate.⁵³

Dar lupta împotriva Imperiului otoman era în acel moment obiectiv de luptă și al celorlalte țări române - Moldova și Transilvania. În acest scop, între toate cele trei state feudale românești existau legături pentru o luptă comună, dar și cu alte state - imperiul habsburgic, polonii. Legăturile cu domnul Moldovei și cu principele Transilvaniei s-au materializat într-o alianță (denumită în acte „confederație”).

Dar „confederația” întâmpina piedici serioase în pregătirea războiului antiotoman, din partea unor grupări nobiliare potrivnice războiului de eliberare, care se temeau că prin înlăturarea dominației otomane, autoritatea centrală se va întări și va lovi în interesele lor.

În fapt, erau în joc interesele materiale, dar și cele politice. Boierimea era dispusă de multă vreme să nu mai lupte și găsea avantajos să trăiască astfel: culegea roade după celălalt fel de a trăi decât felul vitejesc. Moravuri rele, venite de aiurea, decadența dinăuntru contribuiseră să facă din această boierime - zicea N. Iorga - oameni nu tocmai vrednici de marii înaintași din veacul precedent, al XV-lea. „Oricum, Mihai lua pe boieri de la răgazul lor, de la intrigile și uneltirile împotriva domnului, de la planurile lor de a se substitui domnului, sau de a ajuta pe altul care voia să i se substituie. Îi lua să-i trimită într-o mobilizare permanentă”. De aceea ei nu mai voiau război.

Boierii nu erau numai mari proprietari de pământ, erau și crescători de vite și negustori. Negoțul cel mare îl făcea și Vodă dar în foarte multe cazuri el era făcut de boieri. Banii cei mulți erau în mâna acestei aristocrații și țăranii au căzut în robie tocmai pentru că nu aveau bani.

Domnul datora bani pentru tribut turcilor și Poarta nu primea să-i dea altceva în loc de bani. Bani nu aveau însă decât boierii care făceau negoț cu Ardealul, cu Polonia; țăranul când era strâns să dea bani, se ducea la boier și-i dădea o moșie pe un pumn de asprie cu care să satisfacă nevoile bănești ale domnului pentru tributul datorat Porții.

Boierii, care erau, pe lângă toate și mânduitori de bani prin negoț, ar fi dorit să fie pace. Pacifismul boierilor - zicea Iorga - nu se împăca deloc cu politica lungilor eforturi, noilor perspective și grelelor jertfe.⁵⁴

De aceea trebuiau luate măsuri pregătitoare care să dea posibilitatea domnului să acționeze potrivit scopului său. În toamna anului 1594 avea loc o schimbare aproape completă a Divanului - șapte dregători din opt - în a cărei componență intra boierimea care a sprijinit mișcarea lui Mihai Viteazul, în frunte cu Buzești.

O parte din boierii înlăturați, împreună cu alții, au constituit o grupare turcofilă, opusă politicii lui Mihai Viteazul.

Războiul dintre Țările Române și Imperiul Otoman a început în vara anului 1594 și a fost pregnant în luna noiembrie când cele trei țări române încep să acționeze unite împotriva dușmanului comun.

Și între țările române erau însă și interese divergente mai ales între Țara Românească și Transilvania. De aceea s-a pus problema încheierii unui tratat între Țara Românească și Transilvania. În acest scop a fost trimisă la Alba-Iulia o grupare de boieri pentru a discuta și încheia acest tratat. El a fost încheiat la 20 mai 1595. Și în acest caz s-a manifestat lupta între grupările boierești care voiau un stat feudal centralizat dar nu un stat domnesc ci un stat centralizat boieresc în care rolul hotărâtor să-l aibă boierii și nu domnul.

Chiar delegația trimisă la Alba-Iulia n-a lucrat în spiritul indicațiilor lui Mihai Vodă. Din delegație făceau parte reprezentanții înaltului cler: mitropolitul și cei doi episcopi - de Buzău și de Râmnic - reprezentanți ai boierimii care ocupaseră loc în Divan în domniile dinaintea lui Mihai Viteazul, precum și reprezentanții grupării boierești care preluaseră puterea în toamna anului 1594 în frunte cu Buzeștii: frații Radu și Preda.

Textul tratatului prevedea în cele 26 de articole o scădere categorică a atribuțiilor puterii domnești.⁵⁵ Mihai Viteazul înceta de fapt a mai fi domnul țării, el era locțiitorul pentru Țara Românească al principelui Transilvaniei, Sigismund Bathory. Domnul nu va mai avea voie să întrețină legături proprii cu străinătatea, să numească pe dregători, să fixeze dările și cheltuielile. Toate acestea anulau caracterul „domnesc” al autorității centrale.

Fixarea și încasarea dărilor încetau să fie atribuții ale domniei și deveneau atribuții ale statului boieresc instituit. Ultima aprobare fiind a Dietei Transilvaniei în a cărei componență intra și sfatul celor 12. Domnia nu putea, fără încuviințarea principelui Transilvaniei, să osândească pe boieri la moarte sau să le confiște averile.

Se încerca astfel să se creeze o situație de dependență a

domnului față de boierime, principiu de bază al statului nobiliar.

Acest tratat a trebuit să fie acceptat de Mihai pentru că era la mare nevoie. În 1595, după Călugăreni, când Giurgiul era stăpânit de turci și Bucureștii ocupați, când cetele de călăreți ai sultanului mergeau până în văile Carpaților.

Sigismund a impus lui Mihai condiții foarte grele și boierii le-au primit bucuroși.⁵⁶ Era o favoare pentru dâșii ca domnul să nu-i judece ci să aștepte hotărârea cea din urmă de la principele Ardealului. Și în ceea ce privește pe țărani, boierii aveau tot folosul ca aceștia să nu se mai miște de pe locurile lor, să nu mai fie, ziceau ei, îmbulzeală și învâlmășală, ci și în Țara Românească să fie rânduială, rânduială de robi ai Ardealului unguresc.

Boierimea era cea care trebuia să guverneze țara prin sfatul celor 12 boieri, prevăzut de tratat, fără de care domnia nu avea voie să întreprindă nimic.

Nicolae Iorga, referindu-se la acest tratat, scria: „actul acesta de la 20 mai (1595) nu e altceva decât acceptarea, din partea boierilor și a vlădicilor, Eftimie Mitropolitul, Cipriotul Luca de Buzău și de la Râmnic, ocrotitorul de scris Teofil, a anexării (Țării Românești de către Sigismund Bathory, n.n.). Niciodată în istoria românilor nu s-a primit o situație așa de umilitoare față de un vecin de aceeași treaptă și, din punct de vedere militar, de o valoare mai mult decât îndoielnică”.⁵⁷

În altă parte aprecia în tratat „desființa existența politică a Țării Românești”.⁵⁸

„Astfel de jigniri - zicea N. Iorga - nu se pot ierta o viață întreagă. În schimb boierii își asigură totul. Nu vor mai împărți dregătorii cu grecii. Nu se vor mai teme de sabia lui Vodă. Cele mai aspre pedepse ating pe cei ce râvnesc la moșiile lor. Străinii nu vor putea căpăta danii de pământ. Cei de țară nu mai datorează nici partea lor de ospete. Rumânii lor (ai boierilor, n.n.) nu vor putea să plece de pe pământul pe care l-au vândut, fiind aduși în aceeași stare ca șerbii, ca iobagii”.⁵⁹

Marele istoric era mâhnit de poziția boierilor care, nerespectând

indicațiile voievodului lor, au acceptat, au înscris și semnat astfel de prevederi umilitoare atât pentru domn cât și pentru țară, încât le scria numele în lucrarea lui: „Iată cine iscălește această rușinoasă recunoaștere: Mitrea, Chisăr, marii bătrâni ai țării, Vistierul Dan și tineretul războinic care luptase frumos până atunci: Buzeștii - Radu și Preda, un alt Radu din Cepturoaia, ruda lor, Borcea Logofătul și Clucerul Vintilă, Postelnicul Stănilă, grecii fiind înlăturați din solie”.

Acest document este numit de Nicolae Iorga „actul de trădare” care „luat în sine, uimește tot atât de mult pe cât indignează. Dacă-l integrează însă cineva în istoria ultimei jumătăți de veac, el capătă o explicație. E aceeași oligarhie care ori stăpânește pe domn, ori caută să se asigure față de dânsul. Fie și prin umilirea înaintea străinului”.⁶⁰

Politica înțeleaptă a lui Mihai Viteazul, faptele lui de arme, au condus în așa fel lucrurile încât în cele din urmă tratatul încheiat la 20 mai 1595 n-a fost aplicat, deși, la început el a fost nevoit să-l recunoască. Împrejurările au fost de așa natură încât nu avea altă ieșire din situație.

Modul cum a acționat după aceea dovedește geniul său politic, diplomatic și militar. Faptele lui au fost cele care au făcut ca tratatul din mai 1595 să nu se aplice, ca și gruparea de boieri care-l încheiasă să înțeleagă că Mihai nu era omul care să fie manevrat, că omul „cu atâta vitejie și înțelepciune” au lăsat ca Țara Românească, cu tot venitul ei să fie iar pe seama lui Mihai Vodă. Boierii, care fuseseră clintiți din rosturile lor, rămăseseră deci să fie și mai departe la ordinele domniei, care știuse să se afirme și să se facă respectată”.⁶¹

Obosiți din cauza permanențelor lupte, dar și nemulțumiți din cauza domniei lui Mihai Viteazul, frații Buzești au pășit iarăși către trădarea din toamna anului 1600 în împrejurările invaziei polone în Țara Românească.

În toamna anului 1600, frații Buzești - care părăsiseră cauza lui Mihai Viteazul - se impun ca forță politică principală a clasei boierești. Prezența lui Preda Buzescu în divanul lui Simion Movilă i-a asigurat acestuia din urmă o anumită stabilitate a guvernării, întreruptă însă la

mijlocul verii anului 1601; Buzeștii preiau puterea și încep să guverneze Țara Românească, alcătuiind o adevărată „locotenență domnească” care întocmește și semnează hrisoave în numele autorității centrale. Locotenența domnească a Buzeștilor guvernează statul feudal și înainte de moartea lui Mihai Viteazul - probabil în numele său - dar și după moartea acestuia, în nume propriu, până la numirea unui domn care să fie acceptat de ei.⁶²

În politica externă, Buzeștii s-au manifestat ca partizani ai alianței cu imperialii în care scop Stroe Buzescu a fost trimis în toamna anului 1601 la Praga.

Aici, între altele, a fost discutată și problema domniei Țării Românești. Frații Buzescu au preferat ca scaunul domnesc să fie ocupat de un voievod dependent de ei, decât ca unul dintre ei să ocupe tronul care le fusese oferit. Domnul propus de ei și de boieri din partida lor și acceptat la curtea imperială de la Praga, era Radu Șerban, fost paharnic în divanul lui Mihai Viteazul.

La scaunul domnesc candidau atunci trei persoane, fiecare sprijinită din afară: Radu Șerban, sprijinit de imperiali, Simion Movilă, ajutat de Polonia și Radu Mihnea, sprijinit de turci. În cele din urmă au rămas față în față numai Radu Șerban și Simion Movilă. La sfârșitul lui august și începutul lui septembrie 1602, la Noeni și apoi la Ogretin și Teiușani, s-au dat lupte în care un rol important l-au jucat Buzeștii și mai ales Stroe Buzescu, lupte ce au dus la înscăunarea lui Radu Șerban ca domn al Țării Românești.

În împrejurările luptelor din 1601-1602, puterea și autoritatea Buzeștilor au crescut foarte mult. Comentatorii străini ai evenimentelor din Țara Românească vorbeau despre Buzești ca de adevărați stăpâni, ca de „cei mai de frunte oameni ai țării”. Ei erau considerați ca „făcători” de domni, iar domnul e „ocrotit” sau adus pur și simplu de ei, în așa fel încât în septembrie 1602 - după consolidarea domniei - Radu Șerban cerea să i se acorde nu numai lui, ci și Buzeștilor, proprietăți în Transilvania.

Autoritatea politică și militară a Buzeștilor în vremea lui Radu Șerban, mai ales în primii ani de domnie, era atât de mare încât acesta nu putea să zică nimic, dar mai des să se opună la ceva. Unul era ban al Craiovei - Preda, el comanda grosul forțelor militare, Radu clucerul avea minele de sare, astfel încât întreaga țară era în mâinile lor. Din această cauză populația era supusă la toate relele posibile, iar domnul nu îndrăznea să spună ceva.

Preda și Radu Buzescu au ocupat locurile de frunte în divanul lui Radu Șerban și se bucurau din plin de politica de donații și confiscări de proprietăți de către domn. Radu Buzescu a fost unul din principalii negociatori ai lui Radu Șerban, atât în Transilvania cât și la Praga, cu care de altfel întreținea o corespondență personală.

Având problemele politicii externă și de apărare, Buzeștii dominau de fapt politica generală a statului putând să supravegheze mișcările domniei și să împiedice încercările acesteia de politică independentă,⁶³ dar și să-și impună voința.

Toate acestea demonstrează că ei erau o forță de care trebuia nu numai să se țină seamă, ci să fie consultată și ascultată. De unde izvora puterea așa de mare a Buzeștilor? În primul rând, din puterea lor economică, din cele 300 de moșii ce le aveau pe tot cuprinsul țării, pe acestea găsimu-se sate locuite ce produceau pentru economia stăpânilor, locuitori care, la nevoie, participau la luptă sub conducerea stăpânilor lor. În al doilea rând, din relațiile familiale, ei fiind neam cu aproape toți mari boieri ai vremii. În al treilea rând, din autoritatea pe care ei au știut să și-o afirme (și chiar să și-o impună), prin priceperea dovedită mai ales în luptă, alături și împreună cu domnul. În al patrulea rând, din autoritatea, din imaginea ce o aveau în fața străinătății, ca oameni pricepuți și de încredere, ca oameni care slujeau cu devotament interesele țării lor.

În cursul timpului au existat încercări de a-i acuza pe Buzești și pe alții, că ar fi trădat pe Mihai, pe când acesta avea mari dificultăți în Ardeal. Și după părerea noastră, această acuzație este neîntemeiată. În

calitatea lor de mari boieri , de sfetnici în Divan, aveau și ei interesele și concepțiile lor pe care încercau să și le apere, să și le impună, interese și concepții care uneori nu erau în concordanță cu cele ale domnului lor. Ei n-au putut întotdeauna să aibă viziunea lui Mihai, să fie la înălțimea gândirii celui mai strălucit dintre domnii românilor.

O astfel de situație a fost atunci când s-a încheiat acordul cu Sigismund Bathory, în mai 1595; în fapt, marea boierime încerca atunci să limiteze puterea domnului. În nici-un caz nu au dorit să înlăture pe un domn de-al lor, domn pe care l-a văzut în luptă, căruia i-au cunoscut planurile și să aducă un străin, un străin de neam, un străin de țară și de interesele ei. Atunci când cu ajutorul polonilor, tătarilor, moldovenilor și al turcilor, ocupă țara un Movilă, dacă unii din boieri au intrat în divanul lui, nu înseamnă că l-au trădat pe Mihai, ci că au vrut ca de acolo, din această poziție, să vegheze și să-și apere interesele. În scurt timp Buzeștii și alți boieri au fost cei care cu oastea lor l-au izgonit pe Movilă, venind în ajutorul lui Mihai.

Acțiunile lor trebuiau judecate în contextul evenimentelor, al mentalității epocii. Reprezentanții clasei dominante, clasei stăpânitoare, care ajungeau la posturi de comandă, aveau interese de apărare, nu iluzii deșarte de a ajunge domn. Cel mai bun exemplu l-au dat chiar Buzeștii când, după asasinarea lui Mihai Viteazul de către austrieци, deși au fost solicitați ca unul din ei să ia domnia, au refuzat, ajutând ca domn să vină Radu Șerban.

Mulți oameni învățați ai timpului, în lucrările, documentele lor, vorbeau cu admirație despre aceștia „baroni valahi Buzești” și despre renumele lor, laudând mult mărețele lor fapte.

După moartea celor trei frați Buzești, informațiile despre familia Buzeștilor sunt din ce în ce mai rare, ei nemaiocupând demnități însemnate. La 30 ianuarie 1668, Matei Postelnic, fiul lui Paraschiva paharnic Buzescu (Cocărăscu) avea judecată la divan cu Barbu spătar Filișanu. Jupâneasa Coplea, nepoata banului Preda din Cepturoaia, era fata lui Teodosie banul Corbeanu. A fost soția lui Barbu cuparul. În 5

ianuarie 1642 era măritată cu Dumitru Filișanu, unul din boierii care aduseseră la domnie pe Matei Basarab.

Un document din 1662 ianuarie arăta că jupâneasa Coplea, nepoata banului Preda din Cepturoaia era măritată acum cu Barbu cuparul. Ei doi împreună cu Paraschiva paharnic și fiul său Matei postelnic sunt ctitorii mănăstirii Stănești.

Matei Buzescu era fiul lui Radu Buzescu. Matei Buzescu a murit la puțin timp după 1659 fără a lăsa descendenți. Neamul Buzeștilor pe linie masculină s-a sfârșit după unele opinii, odată cu dânsul. Barbu și Constandin, despre care amintesc unele documente, sunt continuatorii Buzeștilor prin femei.

Dar se mai cunoaște un Matei Buzescu care era fiul lui Paraschiva paharnicu Cocărăscu și al Chirei, fiica lui Preda banul Buzescu. El însă nu este nepotul Coplei Buzescu, cum greșit scriu documente, ci văr primar, deoarece mama sa Chera era soră cu Maria, mama Coplei.⁶⁴

Se mai cunoaște un document din 5 martie 1686 când Coplea Buzescu dă zăpis mănăstirii Tismana ca „să se știe că am vândut moșia noastră de la Cernești lui Grigorie Voievod drept ughi 100. Iar când a fost în zilele lui Șerban Vodă, sculatu-sa egumenul de la Govora de au zis că este moșia a lui”. Mai departe în document se arată cum a fost rezolvată această problemă.

Din 23 decembrie 1687 există un document care arată că Barbu postelnic ot Ciuturoaia „dimpotrivă cu fratele meu Constantin, fiul lui Matei Postelnicu Buzescu”, vinde lui Vasile Corbeanu partea lui din Mostiște.

În 24 aprilie Șerban Vodă Cantacuzino întârea mănăstirii Tismana stăpânirea peste a patra parte din Cerneți „pentru că acest sat, Cernețul; fostau de moșie al Buzeștilor”. În continuare însă, conflictul s-a perpetuat ajungând la judecata divanului ca „să ție mănăstirea Govora în satul Cerneți trei părți și Sfânta mănăstire Tismana a patra parte”.⁶⁵

Chera Buzescu și Paraschiva paharnicu Cocărăscu au mai avut o fată, jupâneasa Iliana, nepoata lui Preda banul Buzescu și sora lui Matei postelnicul. Ea a avut un fiu, Stoica Milesco”.⁶⁶

La 23 decembrie 1687 Barbu postelnic ot Ciuturoaia, „dimpotrivă cu fratele meu Constantin sân Matei postelnicu Buzescu”, vând lui Vasile Cioroborea moșia lor din Mostiștea. Peste cinci ani, la 29 aprilie/10 mai 1692, Matei Clinci, fiul lui Iancu Cupețul de la Dobriceni, revinde „nașului Constandin, feciorul lui Matei postelnicu Buzescu ot Cepturoaia” moșia ce „mi-a fost vândut dumnealui, împreună cu fratele domniei sale, nașul Barbu” din Grădiștea, județul Romanați.⁶⁷

Matei Buzescu a avut doi fii: pe Barbu și Constantin; li se zicea Cepturoieni după moșia Cepturoaia, sălașul familiei Buzescu. Barbu a murit încă tânăr. Constantin trăia la moșie „neavând nici-o tragere de inimă pentru valurile lumii”. În tinerețe el fusese postelnic ca și tatăl, ca și fratele său.⁶⁸ Pe lângă dânsul a crescut un nepot, fiul Barbului, fratele său, care se numea tot Constantin. Documentele timpului nu sunt destul de clare în a-i determina pe unul de celălalt. Un document din 11/12 mai 1712 de la Constantin Brâncoveanu, ca urmare, probabil, a unei plângeri făcute de Constantin Vistieru că birul pe care îl plătea era prea mare, domnul îi răspundea „boierului Domniei Mele Constantin Buzescu” că birul de 20 de galbeni „este cu nepotul tău Constandin”. Acest document este încă o dovadă că trăiau în același timp doi Constantin Buzescu, unchiul și nepotul, zice Alexandru Vasilescu în nota 641.⁶⁹ Dar la acea dată, unchiul Constantin Buzescu era „tot slab și neputincios”. El a mai trăit câțva timp. În 18/29 martie 1714, Constantin Brâncoveanu dă poruncă lui Constantin Cepturoianu să scoată cărțile înaintea megieșilor în pricina ce avea cu Amza Pârâianu și fratele lui pentru moșiile Curtișoara, Grădiștea și Berbești. El moare însă după această dată. La 3/14 mai 1715 era mort. De aceea a fost dată porunca lui Preda să arate și el cărțile. Preda trebuie să fi fost fiul lui Constantin Buzescu Cepturoianu, La 15/26 iunie 1733 un Preda Buzescu iscălește ca martor pe zapisul prin care Neacșa Buzeasca vinde lui Lojă, Lămotă și Vlad, moșia Cuca. În timpul războiului din 1716-1718, sub comanda lui Barbu Brăiloiu serdar, luptă doi căpitani, Constantin Buzescu și Pană Buzescu. Pană moare în timpul războiului căci nu mai apare în documente. El

trebuie să fie fiul lui Constantin Buzescu Cepturoianu. În catalogul boierilor din 14 octombrie 1719 sunt trecuți: Constantin Buzescu și Barbu Buzescu.

Se cunoaște că Matei (Mateiaș) postelnicul, fiul Elenei și al lui Radu banul, căsătorit cu Kira Iliina, a avut doi copii care au apărut în anii 1687-1695: Barbu Buzescu care a murit fără urmași - era trecut în lista boierilor olteni din 1719 cu dări către imperiali (județul Romanai) - și Constantin.

Constantin Buzescu, însoțit cu Maria, a murit la 1733 și a fost înmormântat la Călușul.

În același an fondase cu soția sa prima biserică din satul Strejești „în zilele prea înălțătorului împărat Carol al VI-lea”. Se găsește ca martor pe mai multe documente de la începutul sec. XVIII împreună cu fratele său Barbu.

El a avut doi fii: pe Ilie și pe Nicolae.

La rândul lui, Ilie a avut doi fii: Fiera, fost colonel în armata rusă și pe Constantin Buzescu care trăia la sfârșitul sec. XVIII.

Constantin a avut de copii pe Păuna, soția lui Șerban Știrbei Vornicul, pe Preda, Radu și Constantin III Radu Buzescu, ultimii din această familie. Constantin Buzescu a murit în 1833.

În 1719, proprietar în satul Străjești era Constantin Buzescu. În 3 iulie 1723 se specifică că Buzeștii de mulți ani nu mai ocupaseră funcții. Bătrânul Buzescu din 1719 nu mai apare în foaia de zestre a „jupânei Preda Cepturoaia” din 17/28 iunie 1730.

Având în vedere că Preda Buzescu Cepturoiana era mătușa lui Constantin Buzescu vornicul, iar Maria, soția lui Constantin Buzescu vornic, este mătușa lui Constantin Știrbei, fiul lui Șerban Știrbei, putem preciza - zicea Al. Vasilescu - că jupâneasa Preda a fost soția lui Constantin Buzescu, unchiul din 1712, Cepturoianul. Fiul care era mort în 1730 trebuie să fie Pană Buzescu căpitanul, iar fiica căsătorită cu vornicul Șerban Știrbei, era Păuna. Al doilea fiu, Preda, trăia în 1733, dar moare după această dată căci nu ia parte la procesul pe care în 1736

văduvele Preda Buzescu și Maria Buzescu îl aveau cu mănăstirea Tismana. În 12/23 februarie 1743 Constantin Știrbei postelnicul are proces cu dumneai jupâneasa Maria Buzescu, mătușa dumnealui, pentru pricina unor moșii, anume Cepturoaia, Florești și Străjești. Se făcuse o împărțire a moșilor dar nu între Constantin Știrbei postelnicul și „dumnealui Constantin Buzescu” căci primul nu era mort la acea dată, ci între Constantin Buzescu, unchiul și Constantin Buzescu, nepotul, prin 1702 (soțul Mariei). După moartea unchiului, nepotul s-a mutat la Străjești și au rămas Floreștii (din Dolj) la frați.

Străjeștii erau mai mari decât Cepturoaia. De aceea, Constantin Știrbei postelnicul cerea ca să se rămână la împărțirea inițială sau să dea din Oboga, Berbești sau Florești. După martie 1750, Maria (fosta soție a lui Constantin Buzescu, nepotul) se călugărește și ia numele de Magdalena. La 21 septembrie/2 octombrie 1767, când se făcea împărțeala între fii ei, Nicolae și Ilie Buzescu, a averii, trăia și iscălește acel „comision de împărțeală”.

O fată a ei se măritase cu Constantin Brădescul. Soția fiului ei Ilie, se numea tot Maria.

În iunie 1782 se vorbește de șetiăreasa Maria Buzescu a răposatului Ilie Buzescu.

Ilie Buzescu, biv pitar în 1779 a avut o fată măritată cu Gheorghiță Argetoianu, tretii vistier în 1779. Ilie a fost mai mic decât fratele său Nicolae.

În 1793 octombrie 31, Constantin Buzescu cerea divanului clarificarea situației unor țigani ce pretindea că sunt ai lui Constantin Buzescu care era fiul răposatului Ilie Buzescu din Județul Vlașca.⁷⁰

Un document din 1805 iulie 3 se referea la Ion Buzescu biv clucer za orie iar altul, din 2 iulie 1808, de polcovnicul de târg Nicolae Buzescu.

Un document din 1808 iulie 8 amintește de slugerul Constantin Buzescu.⁷¹

Un hrisov din 2 iulie 1805 vorbește de Fotache Evdocheru trimis împreună cu polcovnic Nicolae Buzescu ca „Epitropi din partea rudelor

lui Ion Buzescu Clucerul"; nu poate fi decât Fotache Buzescu care a trăit pe acea vreme și din care descindere ramura Buzeștilor care se găsea în Moldova - scrie maiorul Gh. S. Buzescu.⁷²

Ultimul Buzescu - sunt de părere unii cercetători - a fost căminarul Constantin Buzescu din Străjești-Romanați, însoțit cu Ecaterina Vlădoiu, care trăia pe la 1833 și care a avut două fete: pe Aristia, măritată cu Șerban Grădișteanu și Elena, măritată cu Mihai Darvarii. Acest Buzescu își cântă singur stingerea neamului în epitaful tombal:

„Buzeștii, cei din vechime
Pentru țară s-au jertfit,
S-au sfârșit acum prin mine
Precum Dumnezeu a voit”.⁷³

Dar informația dată de căminarul Constantin Buzescu, înmormântat în Străjești, cum că neamul Buzeștilor s-a stins, în linie bărbătească, odată cu el, s-a dovedit inexactă. Un urmaș al familiei Buzei - Gh.S. Buzescu, care în 1933 era comandantul Legiunii de Jandarmi Sibiu, s-a ocupat să studieze și să publice documente cu informații despre istoricul acestei familii.⁷⁴ Autorul, pe baza documentelor găsite, aprecia că teoria dispariției neamului Buzeștilor a fost pusă în circulație de cei care au fost înrudiți prin femei cu Buzeștii pentru că au voit să justifice intrarea lor în posesia întregii averi Buzeștilor cărora au încercat să le ia numele. Este vorba de familia Darvaris.⁷⁵

Reamintind începuturile familiei Buzescu, autorul arată că averea era foarte mare și anume peste 300 de moșii⁷⁶ în timpul lui Mihai Viteazul. În secolul al XVII-lea familia împuținată se afla la moșia de la Cepturoaia în Romanați, căreia i se mai zicea și Ciuturoaia până ce în timpuri mai noi a ajuns a fi cunoscută sub numele de Știrbei, al noilor stăpâni.

Buzeștii au rămas și pe alte moșii ale lor, ca de exemplu în Străjești în același județ.

Alți Buzești, afirma Gh. S. Buzescu, se găseau în Costești, pe Răstoacă în județul Dâmbovița; alții în județul Vâlcea la Cocovia și Roșieți

și chiar în Moldova, ramura ce descinde din Fotache Buzescu.⁷⁷

Din actele ce le publica (sau republica) în studiul său în 1933 și 1936, maiorul Buzescu reieșea că neamul Buzeștilor nu s-a stins. Urmașii lor, separați în diverse localități, au continuat să existe.

Nu vom lua decât câteva din documentele publicate de Gh. S. Buzescu, astfel, anaforeea din 17 decembrie 1777, dată de veliții boieri relatează pricina dintre Ancuța Buzescu, fiica lui Nicolae Buzescu și a Catrinei Vâlsănescu și Maria Rusănescu, a doua soție a lui Nicolae Buzescu, pentru un ȋigan care se cuvenea Ancuței. Actul vorbește și de alți copii ai Catrinei cu Nicolae Buzescu, fără a-i numi.⁷⁸

În februarie 1778, Nicolae Buzescu și fratele acestuia, Ilie, se judecau pentru niște ȋigani.⁷⁹ Un alt frate al acestora era Ion biv logofăt în 1777.

Acte din anii 1793, 1808, 1814, 1815 și 1824⁸⁰ vorbesc de slugerul și apoi căminarul Constantin Buzescu, polcovnic de târg în 1798. Dintr-un act din 1829 se constată că la această dată căminarul Constantin Buzescu nu mai trăia, deși inscripția tombală de la Străjești (Vâlcea) precizează pentru moarte data de 1831. Pe nedrept, zice autorul, s-a însemnat în inscripție, de cei interesați, că neamul Buzeștilor s-a stins.

O scrisoare din 1 iunie 1905 arată că un Fotache Buzescu a trecut în Moldova pe la începutul sec. al XIX-lea.⁸¹

În paginile 37-47 au fost publicate mai multe scrisori și declarații din anii 1903-1905 care consemnau că Buzeștii din Costeștii de pe Răstoacă - Dâmbovița, au venit înainte de 1830 din Oltenia. Cel dintâi reprezentant al Buzeștilor aici a fost Ion Buzescu pe care autorul îl consideră urmaș al lui Nicolae Buzescu.

În cursul timpului, împrăștiindu-se prin diferite localități din țară, împărțindu-se în ramuri și anonimizându-se în masa poporului de prin satele unde trăiau, și-au pierdut numele de cele mai multe ori, dar ei există și astăzi, declara autorul lucrării. Filiațiunea lor însă este greu de dovedit din pricina renunțării multora la numele lor potrivit de Buzești.

Dealtfel, multe documente publicate de autor în lucrarea citată,

au fost greșit interpretate sau inexact, ceea ce a atras critica unor specialiști chiar la apariția ei.⁸²

Totuși, în linii mari, lucrarea maiorului Gh. S. Buzescu a însemnat o contribuție importantă la reconstituirea istoricului familiei și a neamului Buzeștilor. Probabil că din neamul Buzeștilor a fost și cunoscuta actriță de la Teatrul Național din București. Născută la 1894, Aura Buzescu a ilustrat scena teatrului românesc mulți ani de zile, fiind declarată Actriță a Poporului din România.

Mănăstirea Căluil

Familia Buzescu, ca și alte familii boierești, a fost evlavioasă, cu credință în Dumnezeu. De aceea, pe lângă cumpărarea de moșii, s-au ocupat și cu construirea de biserici și înzestrarea acestora cu moșii dar și cu robi.

Venind din Romanați, frații Buzești - Vlad Banul, Dumitru Pârcălabul și Balica Spătarul, s-au așezat în localitatea Cepturoaia (sau Ciuturoaia) unde au construit o biserică, aceasta fiind ctitoria lor cea mai veche, mai veche decât mănăstirea Căluil.

Tot Buzeștii au avut și schitul Stănești din Vâlcea, rezidit de Giura Logofătul în 1536 și intrat în stăpânirea Buzeștilor prin căsătoria fiicei acestuia cu Radu Buzescu armașul, feciorul lui Vlad Banul, precum și biserica din Străjești.

Pentru că este una din mănăstirile mai vechi construită de o familie boierească din Gorj, chiar dacă au edificat-o pe teritoriul altui județ, ne vom ocupa mai pe larg de mănăstirea Căluil.

La data când s-a construit, acest loc era înconjurat de codrii mari, verzi, prin care cu greu se putea pătrunde, loc ferit de vânturi, pitit între păduri, departe de iscodirile dușmane în vremurile zbuciumate ale îndelungatei robii turcești, loc de reculegere ori de exil pentru boieri, refugiu pentru jupânițe și odrasle în vremuri de bejenii - cum se arată într-o monografie a județului Romanați.

În cursul timpului, două mănăstiri au existat în județul Romanați și anume: Căluil și Brâncoveni, Căluil fiind cea mai veche.

Mănăstirea a fost construită în două etape. Ea a fost concepută de bunicul Buzeștilor, Vlad Banul, împreună cu frații săi, Dumitru Pârcălabul și Balica Spătarul, în timpul domniei lui Neagoe Basarab (1512-1521), dar a rămas neterminată vreo 70-80 de ani. Ea a fost terminată de nepoții acestora și anume, jupân Radu vel armaș și cu frații săi Preda Spătar și Stroe Postelnic, fii jupânului Radu biv armaș, după cum rezultă din pisania pusă în 1588 la terminarea bisericii.

Pe lângă mănăstire au existat chilii în care au locuit călugării care erau la această mănăstire. Era împrejmuită ca o cetate, cu ziduri mari și groase, din cărămidă. În acele timpuri „biserica era cetate și loc de rugăciune”, mai înspre noi ele s-au ruinat.

Intrarea în cetatea-biserică se făcea printr-o poartă mare din stejar masiv care fiind greu de deschis avea încastrată în ea o ușă de dimensiuni mici. Deasupra porții se afla clopotnița. De pe platforma clopotniței, prin ferestrele acesteia, se vede frumoasa panoramă a văii Călușului, până la codrii din valea Oltului. În stânga, lângă clopotniță, se află ruinele trapezăriei sub care se aflau „formidabile pivnițe boltite”. În mijlocul curții mănăstirii se afla biserica mănăstirii.

Biserica a avut un clopot care era din vremea Buzeștilor, având inscripția: “Acest clopot l-a făcut jupân Radu marele armaș și cu frații săi Preda Spătaru și Stroe Postelnic în zilele lui Mihnea Voievod, leat 1588”. Acest clopot a fost luat în timpul ocupației, de administrația germană.

La începutul secolului al XIX-lea mănăstirea a fost trăsănită, retezând din mănăstire aproximativ trei metri din față care reprezentau exact tinda mănăstirii. Stricăciunea s-a reparat dar partea distrusă (tinda) nu s-a mai refăcut. În urma acestei reparații s-a așezat în 1815, în naos, deasupra ușii, o inscripție scrisă cu litere chirilice care repetă istoricul ctitoricesc al pisaniei.

În urma acestui accident, mormintele care se găseau în tindă au rămas sub cerul liber, unul dintre acestea fiind cel al lui Radu Buzescu, mare armaș și mare clucer. Pe piatra enormă, de formă dreptunghiulară,

se găsea o inscripție care prin conținutul ei este semnificativă pentru modul de gândire al oamenilor bogați ai epocii:

„Această piatră pe groapa Radului Buzescu ci au fost mare clucer, ctitorul Sfintei Mănăstiri, și grea boală a bolit între anu și 9 săptămâni și s-au pristăvit în luna lui Ghenade 18 zile, în zilele bunului Io(Radu) Voievod văleat 1610.

Cuvânt de această viață deșartă, rugate-vei lui Dumnezeu și în zi și în noapte, cetași veri fi cu cei din rai, fără cine nu face bunul Dumnezeu închipuiește-se focului în veac – cine-și satură mațele lui cugetă cum îș va ogodi trupul lui și să facă voia necuratului, și cine-și nu va da din averea lui săracilor și bisericilor în veaci acela este sluga dracului. Să nu zică nime că eu sântu Domnu sau vlădică sau boerul că cineși cu pre al lui lucru primi-va judecată, că acolo vom sta înaintea județului goli cum am născut; drept aceea fraților nu lăcomiți hainelor și aurului; ce vă faceți cale largă și curată spre ceriu cu milostenie, cum zic însuși Dumnezeu; unde este avuția noastră acolo este și inima voastră”.⁸³

În dreapta fostei tinde, adică tot afară, se află două morminte: unul al lui Radu Banul, fiul lui Radu Buzescu – acest fiul al lui Radu Buzescu a fost înmormântat mai întâi la biserica Strejereștii de Jos și ceva mai târziu a fost mutat la mănăstirea Căluu și altul al lui Constantin, descendent din Preda Buzescu.

În pronaus, există un antreu de mici dimensiuni, cu pereții acoperiți de picturi tot atât de vechi ca și mănăstirea. Pe peretele de la intrarea din afară se aflau chipurile fraților Buzești, iar pe ceilalți sunt chipuri de boieri și jupânese de neam. În partea stângă este mormântul lui Preda Buzescu, fost mare ban al Craiovei. Pe mormânt se află o piatră funerară de marmură „de o frumusețe neasemuită”, sculptată în stil bizantin.

În dreapta pronaosului se află îngropați Radu biv vel armaș, tatăl fraților Buzești, mort în octombrie 1590 și cea de-a doua soție a sa, Stanca, moartă în 27 februarie 1590.

În naosul mănăstirii se află două portrete murale pictate la câțiva

ani după terminarea mănăstirii (pe la 1594). În dreapta, Mihai Viteazul, în stânga, Petru Cercel. Ambele portrete au sub ele câte o inscripție.

Încăperea bisericii este redusă la minime proporții, având numai câteva strane. Tot așa este și altarul, proporțional cu restul construcției.

Mănăstirea Căluilui s-a bucurat de mare atenție din partea fraților Buzești. Pădurile Căluilui, luncile Oltețului, Broșteni, Bârluiului și Vartina, toate proprietăți ale Buzeștilor, au fost donate mănăstirii dimpreună cu moșii întinse și numeroși robi. Toate acestea făceau ca mănăstirea să fie bogată: recoltă de cereale, stupării, nesfârșite turme de animale.

În 1673 mănăstirea Căluilui a fost închinată la Patriarhia Ierusalimului. La mănăstirea au început să vină călugări greci care au pus stăpânire pe bunurile și bogățiile ei, veniturile luând drumul străinătății. Reparații și lucrări de întreținere nu i s-au mai făcut. Toate acestea au făcut ca mănăstirea să se degradeze și chiar să intre în uitare. Mai târziu, în Căluilui s-a construit și o biserică de mir unde credincioșii mergeau la sfânta slujbă, astfel că mănăstirea rămânea cu uitare.

În anul 1821, în timpul revoluției condusă de Tudor Vladimirescu, turcii care au pătruns în Țara Românească au ajuns și la Căluilui și au dat foc mănăstirii. Restaurarea s-a făcut prin purtarea de grijă a egumenului Tarasie, în 1834. Prin grija conducerii de stat s-au mai făcut reparații în 1932, 1937 și 1969-1977. În 1980-1981 s-a descoperit biserica și s-au făcut alte reparații prin grija Sfintei Episcopii a Râmnicului și Argeșului care a resfințit-o ca mănăstire de călugărițe, prima stareță fiind cuvioasa Antonia Florea.

Slujba sfințirii a săvârșit-o Prea Sfințitul Piteșteanu, pe atunci Arhiepiscop vicar al Episcopiei Râmnicului și Argeșului, înconjurat de un ales sobor de preoți și diaconi.

După ce s-a dat citire actului de tânosire, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Piteșteanu a spus: „Să vă reamintesc despre iubirea de patrie și despre dragostea pentru Biserica Mântuitorului Hristos? Cred că dumneavoastră prin prezența atât de masivă și prin evlavie ce ați manifestat-o ați dovedit cu prisosință aceasta”.⁸⁴

Drept recunoștință pentru contribuția la istoria poporului român, generațiile următoare au dat numele Buzești unor străzi, unor instituții (Liceul Frații Buzești din Craiova), unor piețe.

Numai în Gorj nimic nu mai amintește de numele acestei familii, decât poate ruinele unde au fost casele lor.

Supărat de acest comportament al urmașilor și mai ales al organelor administrației de stat din Târgu-Jiu și din Gorj, Alexandru Ștefulescu scria, cu aproape cu un veac în urmă, că ar fi nimerit ca în Târgu-Jiu unde au trăit ei, să se numească unele străzi cu numele lor”. Și remarcabilul istoric făcea și propuneri concrete și anume: în loc de strada Unirii să zică strada Stroe Buzescu Stolnicul, care pe aici trecea de la Corbi la București; în loc de strada Fraternității să se numească strada Preda Buzescu, mare Ban, în loc de strada Griviței să se numească strada Radu Buzescu, mare Clucer și autorul articolului din *Calendarul Gorjului*⁸⁵ mai propunea și alte denumiri de străzi, cu alte personalități din Gorj, concluzionând: „Toate aceste nume vor evoca memoria oamenilor, momente însemnate din viața culturală, amintiri din timpuri de bărbăție și restriște din cartea neamului nostru și vor servi de puternic îndemn pentru alții care vor lupta pentru binele comun, că orice sacrificiu se răsplătește de urmași, dacă nu chiar de contemporani”.

Note:

1. Nicolae Iorga, *Rostul boierimii noastre în istoria românilor în chipuri și icoane*, vol. II, pag. 156.
2. Șerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânirea austriacă (1718-1719)*, București, 1971, pag. 166.
3. *Ibidem*, pag. 162.
4. Arhivele Olteniei, anul II, nr. 7, din mai-iunie – 1923, pag. 197.
5. *Ibidem*, anul VIII, nr. 43-44, din mai-august 1931, pag. 266-272
6. *Ibidem*.
7. Alexandru Ștefulescu – *Documente slavo-române relativ la Gorj*, 1406-1665,

Târgu-Jiu, 1908.

8. „*Amicul poporului*”, anul III, nr. 2 din 15 august 1901, pag. 43-50.
9. „*Calendarul Gorjului*”, 1910, pag. 21-22.
10. Octav-George Lecca, *Familiile boierești române*, MDCCCXCIX, 1899, București, pag. 110-115.
11. Se știe că Drăgoeștii au existat mai multe localități. Pe la 1830-1835 erau în Gorj două localități cu numele de Drăgoești: una avea 100 de case, alta 79. În 1864 când s-au înființat comunele, s-a format o comună Drăgoești în plasa Novaci (unde era și satul Buzești) din satul Negoești, Crasna-Ungureni. După indicele localităților din România, din Enciclopedia Română, vol. II, era un cătun Drăgoești în comuna Brădiceni și comuna Drăgoești.
12. George D. Florescu, *Divanele domnești în sec. XV. Dregători și boieri*, 1927, pag. 56, nota 2.
13. Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, sec. XIV-XVII, Editura Enciclopedică, București, 1971, pag. 17.
14. Alexandru Ștefulescu, *Istoria Târgu-Jiului*, 1906, pag. 59-61, *Arhivele Olteniei*, anul VII, nr. 35, ianuarie-februarie 1928.
15. *Arhivele Olteniei*, anul XII, nr. 69-70/1933, pag. 478.
16. Vasile Cărbăbiș, *Istoria Gorjului*, Editis, 1995, pag. 73.
17. Alexandru Ștefulescu, *Documente slavo-române privitoare la Gorj*, 1406-1665, Târgu-Jiu, 1908, pag. 435-436.
18. *Ibidem*, pag. 438-439.
19. Vasile Cărbăbiș, *op. cit.*, pag. 60-61.
20. Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea*, Editura Științifică, București, 1957, pag. 233.
21. Indicele comunelor României după noua organizare a legii comunale (din 1864), București, Imprimeria Statului, 1865, pag. 40.
22. Alexandru Ștefulescu, *Istoria Târgu-Jiului*, pag. 61.
23. *Calendarul Gorjului*, 1910, pag. 21-27.
24. *Documente privitoare la Istoria Românilor, veacul XVII, B. Țara Românească, 1601-1610*, Editura Academiei 1951, pag. 134-135.
25. La această dată Stroe Buzescu nu mai era în viață și nu mai este pomenit în

documente.

26. Documente privitoare la Istoria Românilor, veacul XVII, B. Țara Românească, 1601-1610, Editura Academiei 1951, pag. 134-135.
27. A. Vlahuță, *Din trecutul nostru*, București, 1908, pag. 270-275.
28. N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, vol. II, București, 1935, pag. 175.
29. *Documente privind Istoria României*, veacul XVII, B. Țara Românească, 1601-1610, Editura Academiei R.P.R., 1951, pag. 217.
30. *Ibidem*, pag. 363-367.
31. *Documente privitoare la Istoria României, veacul al XVII-lea, 1601-1610*, Editura Academiei R.P.R., 1951, pag. 132-136.
32. Alexandru Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, pag. 205.
33. *Ibidem*, pag. 246-247.
34. *Amicul poporului*, anul III, nr. 7 din 15 ianuarie 1902.
35. Al. Ștefulescu, *op. cit.*, pag. 167-168.
36. Maior Gh. S. Buzescu, *Reconstituiri privind familia Buzeștilor și Buzeștii I*, Sibiu, 1933 și II – 1936.
37. N. Iorga, *Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni către casa de negoț sibiană, Hagi Pop*, 1906, pag. 27.
38. *Ibidem*, pag. 23.
39. Arhivele Olteniei, anul II, iulie-august, 1923, pag. 321-323.
40. *Ibidem*, anul XV, nr. 83-85, ianuarie-iunie 1936, pag. 226.
41. *Calendarul Gorjului pe 1910*, pag. 21-27.
42. A se vedea „Personalități gorjene de-a lungul istoriei”, Editura Fundației „Premiile Flacăra România”. București, 2000, pag. 12-13.
43. Alexandru Ștefulescu, *Istoria Târgu Jiului*, pag. 74-75.
44. N. Stoicescu, *op.cit.*, pag. 37-38.
45. N. Stoicescu, *op.cit.*, pag. 159-160.
46. *Ibidem*, pag. 34-37.
47. Octav-George Lecca, *op.cit.*, pag. 112.
48. N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, vol. I, București, 1935, pag. 139-141.
49. Octav-George Lecca, *op.cit.*, pag. 112.
50. N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. V, pag. 373.

51. *Istoria României*, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1962, pag. 951.
52. N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, vol. II, 1935, pag. 144.
53. *Istoria României*, *op.cit.*, pag. 953.
54. N. Iorga, *op.cit.*, pag. 175-176.
55. Ion Sârbu, *Istoria lui Mihai Viteazul, domnul Țării Românești*, Editura Facla, 1976, pag. 145-147.
56. *Ibidem*, pag. 147.
57. N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. V, Vitejii, București, 1937, pag. 292.
58. *Ibidem*, pag. 310.
59. *Ibidem*, pag. 293-294.
60. *Ibidem*, pag. 293-294.
61. Nicolae Iorga, *op.cit.*, pag. 310-311.
62. *Istoria României*, vol. II, pag. 104.
63. *Ibidem*, pag. 105.
64. Al. Vasilescu, *Oltenia sub austrieci, 1718-1739*, București, 1928, pag. 160, nota 851.
65. Al. Vasilescu, *op.cit.*
66. *Ibidem*.
67. *Ibidem*, pag. 146.
68. N. Iorga, *Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni către casa de negoț sibiană, Hagi Pop*, București, 1906, pag. 28.
69. *Ibidem*,
70. Maior Gh. Buzescu, *op.cit.*, pag. 7-14.
71. *Ibidem*, pag. 15-16.
72. *Ibidem*, pag. 19.
73. Arhivele Olteniei, anul VII, nr. 35, ianuarie-februarie 1928.
74. Maior Gh. S. Buzescu, *op.cit.*, pag. 21.
75. *Ibidem*.
76. N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VII.
77. Gh. S. Buzescu, *op.cit.*, pag. 19, vol. I.
78. *Ibidem*, pag. 7-10.
79. *Ibidem*, pag. 10-11.

-
80. *Ibidem*, pag. 11-16.
81. *Ibidem*, pag. 20.
82. Arhivele Olteniei, anul XIV, nr. 77-78, ianuarie-februarie, 1935 și anul XV, nr. 83-85, ianuarie 1936.
83. Șt. Richmon, *Monografia județului Romanați*, pag. 377.
84. Mitropolia Olteniei, anul XXXIV, nr. 1-3 ianuarie-martie 1982, Craiova, pag. 163-164.
85. Calendarul Gorjului, 1910, pag. 21-22.